

Ա Ր Ե Ի Մ Ո Ի Տ Ք

ԱՐՁԱԳԱՆԳ ԵՒ ՐՈՂԱՅԻՆ ԼՈՒՍԱՆՈՐՈՒԹԵԱՆ

Բ. Տարի. Թիւ 8. — Վարդ, տարին 30 իրանք. գործակալ Յարգի Օ. Օրսէլ, rue de Condé, 23. 1964, Մայիս 15.
Յայտագրի դաշտ, Թիւրքիայի ժողովրդական շարժարկը համար 25 իր.

ՀԱՅՐԵՆԻՔ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆ

Այնպիսի միտքեր կրկնվում են, որոնք մեր ներքին եւ արտաքին համագործակցության արձագանգ կրկնում են. — Հայրենիք եւ Ազատութիւն:

Ինչ է Հայրենիք:

Հայրենիք կ'ըստի այն հողին կատարելապէս ընտանիք մը կը ծաղկի եւ կը մեծնայ կամ ընտանիքներու բազմութիւն մը կ'ամբիպատի եւ կ'աշխատի հոն բնառել եւ հոն դիպել անոր տակն տարրերը: Ներքին տանիք մը ներքին գործութիւնով կը ծառայի հողին երեսը, ազգը համաձայն է. իսկ երբ արտաքին գործութիւն մը բարձրագոյն ընտանիքներ իրարու կը մատչեցնէ եւ շահի կապով կը միացնէ զանոնք, ազգը սլաքաւ կ'ըստի՝ բայց հայրենիքն անսիրտ չը փոխուի:

Հայրենիքը տեսնուի խանձարոյր է, որ սերունդները կը մեծնան եւ իրարու կ'ընդհանրանան զրեք հանգիստ հատիկով: Մակայն ինչպէս խանձարոյր մը բարձրագոյն մերկ տախտակէ չը բաղկանար եւ զոնք ճշգրտութեամբ կը զարգարտի կեանքը պատասխարելու ատեն, նոյնպէս հայրենիքը չոր հողմով միայն չը յայտնուի եւ կ'ենթադրէ միշտ նիւթական եւ բարոյական հորիզոն մը: Այն օգը որ կը ծծենք, երկրիւրէր որ կը լուստարեն, արեւը որ կը տաքցնէ, գետնը որ զովութիւն եւ մարտնչութիւն կը տայ գաղարկ որու վրայ կը վազենք, արաւը որ կը հերկենք, ծառերը, ծաղիկները զորոնք կը մշակենք, սլաքաւները զորոնք կը հաւքենք վայելքով, այս ամենը հայրենիքի նիւթական հորիզոնը կը կազմէ եւ անեղծելի դրոշմով իր անունը մեր սիրտին վրայ կը տոյն:

Այն կրօնքը որով դէպ ի երկինք կ'ազգայնէ, այն աւանդութիւնները որոնցմով անցեալը կը սիրենք, այն օրէնքը որ դիպ կը պաշտպանէ, այն փառքը որ մեծորատութիւն կը տայ, այն աղօթքը որ կը վշտացնէ, այն սերը որով կ'ընդգրկենք եւ այն երկրպագութիւնը, որու մէջ սիւն իր գոյնով երեսը ցոյց տալով, նախանձը իր կառուցող զոյնը յայտնելով եւ ատելութիւն իր ժառանգութեան արեւով զմեզ կը բլրեցնէ, այն ամեն ազգամանրը որոնցմով կը յաղթենք թէ՛ բարի եւ թէ՛ յոռի նպատակի մը համար, անոնք ալ հայրենիքի բարոյական հորիզոնը կը լինեն:

Այն անոնք որ կը ծնինք, սենեակը որ կ'ապրենք,

հանգստութիւն կը գտնենք, հագուստը եւ բարձր որ ընտանիքը կը սպասէ, մշտականիւր որոնք պարծանք կը բերեն, կենդանին որ մեզ կը ծառայէ, թաղունը որ մեր հիւսու վրայ կ'երգէ, քարերը որոնք մեր առջեւ կը անկուին, այն խորշը որ առջի անգամ սիրայ հանդիպեցանք, այն բառը որ մեր սիրտը ծաղկեց, այն նայուածքը որ մեզ երանութիւն խոստացաւ, այն տեղը ուր դասակ մը աշխարհք մտաւ կամ աշխարհքէ ելաւ, այն փոսը ուր մարմին մը գրկեց արտասուքով եւ ուր մենք եւս սիրտի ծածկութեամբ օր մը, այս ամենը հայրենիք է, եւ մէկը չը կրնար ըսել որ զանոնք չ'զոյր, վասն զի մէկը չը կրնար ըսել որ իր մայրը կը մոռնայ զիսովին:

Այն հաւանքն է որ ինչպէս նիւթական նոյնպէս բարոյական աշխարհի մէջ հրեշտութիւն կը տեսնուի եւ բնութեան զրեք հանգիստ կը շփոթէ, բայց հրեշտութեան կիսաւ եւ անհարթ ուրուագիծ մը լլալով կատարուն պատկերի պէս վսեմ արհեստագործի սղին չը կրնար յայտնուի:

Հայրենիքը զգացութեամբ կը հաստատուի եւ ոչ միտքով կամ մտածումով: Բոլոր երկրպագողը մարդու մտանդութիւնը քարոյն, բաժանումները եւ առջնահերթները բարձրագոյն կեանքի արդիւնք սկզբնական ազգութիւնը վերջնական մարդկութիւնը միայն ընդունելի է: Բայց քան թէ արթնան խնամքն մը գործ է: Նիւթ մանուստի մը կալուածքը պատուով կամ նշանով մը կ'որոշուի, ինչու բազմութեան կալուածք մը ստեղծանք չը պիտի աւնենայ եւ արահայտութեան համար միաներէն չը պիտի զատուի: Խնամքն մը կառուցող կրնայ ստեղծել անցնել արդիւնքներու վրայէն եւ ամբողջութեամբ հասնելով զանոնք մոռնալ իսկ, բայց պահանջովն աչքը ստեղծանաւոր կէտի մը վրայ կը տարածուի եւ կը հոկէ միշտ: Ասկէ դատ մարդկային միութիւնը հօտի մը չը նմանիր եւ երկիրը հարթ փառախի մը ձեւ չ'ունի, որ մէկ զլուխ եւ մէկ պատ հաստատուելու օգնէ: Հայրենիքը երկրի երեսէն սրբելով: Մարդու կեանքը, որչափ եւ ընդհանուր կեանքի հետ սերտ յարաբերութիւն ունենայ, առօրինակ կը սիրէ, վասն զի այս ամբողջութիւնը միայն իրեն սպառնութիւն կը տայ եւ իր սերունդին տեսութիւնը կը հաստատուէ: Եթէ մարդ ինք իրեն բաւէր, եթէ

ընտելանք իր ամեն պիտոյքը հողաբ, եթէ մենուի ինքը
եւ ոչ ընկերութիւնը ընտան օրէնքը ըլլալը, ո՛չ ընտա-
նիքի պէտք էր եւ ո՛չ հայրենիք: Թողունք այն կ'ապրէ-
նիքի դաշտէ վազա կամ հովիտէ հովիտ ցածկելով եւ ա-
սօրեայ կայաններ ընտելով մեր կիրքերը ու խղճերը
ընդունաւ ատեն: Բայց մարդս ընկերութեան հարկաւո-
րութիւն ունի ինչպէս կեանքը՝ օդի, եւ ընկերութիւնը
հարկաւ կ'ենթադրէ հայրենիք՝ այսինքն սրտատարան
մը վտանգներու, թշնամութեան եւ աղէտքի դէմ:

Հայրենիքը կ'զգանք ինչպէս մեր եւ մերիններու
էտութիւնը, եւ անոր հաստատու համար փաստիկարօտու-
թիւն չ'ունենք: Հայրենիքին տեսիլը ի ծնէ կամ ի բնէ
կը արուի մեզ եւ ոչ արտաքին դատով կամ վարժով:
Կայրը որ չը սեննէր, կ'զգայ անոր շունչը. խուլը որ չը
լսէր, կ'ըմբռնէ անոր կերպարանքը. աքսորուածը որ
ոչ կը տեսնէ եւ ոչ կը լսէ զայն, կ'զգայ ամեն քայլ առ-
նելու փամբակի, որ իր ծնած հողին վրայ չը շարժիր.
հիւսնալը որ անկողնի մէջ կը հիւծի, կը հաւի, զայն կը
յիշէ ոգի տալու ատեն եւ կը փախաղի որ իր հողէն ասի
մը իր վրայ թափուի, « Ուրախալը կը մեռնինք, կ'ըսէ
տիկին Լիւիսը Ժիրարտէն, երբ ապերախան հայրենիքը
կը զիջանի մեր տակաւիքը սրահէ իր նստիական հո-
ղին ներքեւ: (1) »

Ասոյց է որ երբ հայրենիքը կը տարածուի, նոր հող
կ'ընդունի, երբ նախնական հորիզոնը կը լայնացայ, հայ-
րենիքի զգայութիւնը ուրիշ ձեւ կ'առնու: Օտարին չը-
վտուի զայն կը շարժէ, կ'լիմային զօրութիւնը բարձրը
կը փոխի, հազին դիրքը սովորոյթը կ'ալայայէ եւ հեռաւո-
րութիւնը կապերու թողութիւն կը տայ, բայց ընտանի-
քի զգայութիւնը չ'անհետի: Ընդհակառակը հայրենի-
քի մէջ հայրենիք մը կը կազմուի եւ Ժողովուրդին նոր
զօրութիւն մը կ'ընծայէ:

Այն փամբակի բարոյական հորիզոնով մանաւանդ
կ'ըմբռնուի հայրենիքին տեսիլը եւ ամեն մարդ կ'զգայ
որ, եթէ սահմանով չը բաժնուի իր հայրենակիցներէ,
կեանքով ուրիշ ազդեանքներու ենթակայ է:

Իդալիայի կողմերը ուղեւորութիւն ընողը կրնայ
դիւրաւ այս երեւոյթը նշմարել մանաւանդ վերջին
փոփոխութիւններէ ի վեր: Անհնարին է որ Թիւրինի
մէջ ճնած բանուոր մը Ֆրիւնձայի սիրէ այն սասակու-
թեամբ որով Ֆրիւնձայի զաւակ մը կը սիրէ իր աղնիւ:

(1) La patrie est un lieu
Où l'on aime sa mère, où l'on connaît son Dieu,
Où naissent les enfants dans la chaste demeure,
Où sont tous les tombeaux des êtres que l'on pleure.
En vain l'on nous condamne à n'y plus revenir,
Notre pieux instinct l'habite en souvenir;
Nous l'aimons, malgré tout, même injuste et cruelle,
Et pour ce noble amour il n'est point d'infidèle:
La haine dans l'exil, c'est l'impossible effort;
Proscrits, nous revenons lui demander la mort,
Et nous mourons joyeux, si l'ingrate contrée
Daigne garder nos os dans sa terre sacrée.

Mme ÉMILE DE GIRARDIN.

քաղաքը, թէպէտ եւ երկուքն ալ միեւնոյն հայրենիքի
անդամ սեպուին այսօր:

Այս հայրենիքի մէջ հայրենիք կայ եւ, եթէ ներքին
է այսպէս խօսիլ, մարդաս սիրտը երկուքի կը բաժնէ
երբ մանկութեան զգայութիւնները մարդկութեան առ-
օրէնքներու հետ կը բաղկանանք: Բայց հայրենիք մը
կ'զգանք ընտանիքի, ազգականներու եւ քաղաքակից-
ներու կամ աչքով ըմբռնած ու մտով շօշուկած նիւթե-
րու քով, եւ մեծ հայրենիք մը կ'ըմբռնենք յարաբերու-
թիւններու, շահերու եւ համադրւածներու յօդով որ-պիս-
կը քաղքի մը եւ քաղաքը կեդրոնի մը հետ կը կապէ ու
բաղմունքեան ապագային կը տայ:

Այս սիրտի բաժանումը անխուսելի է մանաւանդ մեծ
ազդեւում մէջ, բայց հայրենիքի զգայութիւնը վնաս չը
կրէր անկէ, վասն զի հեռաւորութենէ ծագած պայու-
թիւնը կը թուութեան հետով կը նստաղի, եւ սիրտի զգա-
յութեան կը յաջորդէ միտքի համադրումը, որ իր ան-
վրդութեամբ կարող է աւելի ազդու կերպով ծնողայու-
թիւն ընել Ժողովուրդին:

Հին ատեն հայրենիքի տեսիլը կ'ենթադրէր բանի
մը գործելի կիրքեր, որոնք ամեն տեղ բարբարոսու-
թեան յիշատակներ կը ձգէին զվերի ստաքինութիւն-
ներու քով: Օտարը թշնամի կը սեպուէր եւ անբախտ
թշնամին՝ գերի: Հայրենիքը կը նմանէր համարի մը
զօրն որ քաղաքներու թալուամիջ, յաղթանակներու կա-
պտումով եւ օտարին պնծումով լեցունելու կ'աշխատէին
հայրենիք պաշտպանողները: Սերտերու մէջ զթուրթիւն
չը կար ընաւ. աւելի նստելութեամբ իր իրօրութիւնն
ունէր քան թէ սիրտը: Վասն զի իրաւունքին տեսիլը կը
պակուէր եւ ամեն բան կ'որոշուէր զօրութեամբ կամ
բռնութեամբ: Վաշ յաղթանակ, ահա երկու բառով
անցեալի մէջ երեւցած բոլոր զգայութիւններու արձա-
գանքը:

Մեր օրերը հայրենիքը, երբ ազատ է, ընտանիքի եւ
մարդկութեան մէջ հաստատուած չէ՞ր մը կը սեպուի եւ
աւելի մրցումի(1) ասպարեղ է քան թէ կալի: Հայրենիք
այսօր կը նշանակէ ազդութեան տուն, բոլորակը դիւ-
ցի եւ ոչ թշնամի ունենալով: Ի՞նչ դաւաններ կը հար-
կադրուին Ժողովեամբ, արհեստով եւ գիտութեամբ
հայրենիքը զարգարել եւ արխանդին իր հողը պաշտ-
պանել երբ պատիւը կ'աւելի կամ երբ անիրաւ յարձա-
կում մը կը զրգուէ: Ընտանիք մը կրնայ ապագային ներ-
քեւ ապրիլ եւ բարձրութիւն իսկ գտնել, բայց անկարելի
է որ ազգութիւն մը այսինքն ընտանիքներու հաւա-
քում մը, իր էտութիւնը հաստատ սրահէ եւ երկրի վրայ
փայլի առանց հայրենիքի: Կրօնքը բաղմունքեան մաս-
նաւոր կնիք մը կը տայ, լեզու մը այս բաղմունքինը ու-
րիշներէ կ'որոշէ, աւանդութիւն մը, բուսի պէս, անցեալը
ներկային հետ կը շաղէ, սահման իր արխանով համակրու-
թիւն կը տարածէ, բայց ոչ արխան, ոչ լեզու եւ ոչ ու-
րիշ որ եւ իցէ լոկ զօրութիւն մը կրնայ հայրենիք կապ-
մել, վասն զի հայրենիքին էտութիւնը զօրութիւններու

(1) Rivalité.

բաղադրութեամբ կը սրահուի միշտ: Անկ տեսիլ հայրենիք չը կազմէր ինչպէս մէկ սխալ շէնք մը չը կը նստար վերջնակ:

Ազգայնական հայրենիքի մէջ միայն իր հոգեւորման կատարելութեամբ կը գտնուի և ընդհանուր բնականութեան տնայամ կը սեպուի: Այս հայրենիք չը կայ՝ բաղադրութեան զարմանելով ինքն հետք մը յիշելիք մը չը թողար և օտարներու օգնին համար կը դրածափուի այն փոքր անիւններու սկստ, որոնք անդու կը դադանան և մեծ մեքենայի մը արդիւնաւորութիւնը կը ստատարան անտես կերպով:

Հայրենիքի զգացութիւնը կը ծնի հայրենիքի տէրը որն որ ամեն ամեն և ամեն ազգի մէջ մարդկային ազնիւ կիրքերու կարգը զատուած է իրատմով: Այս դէպքը նախնական է միւս երկրային ամեն տէրութեան մէջ երբ մանաւանդ կը մարտնչուի, կը նախնայի և իր արեւելք հայրենիքի արեւելն կը զգնէ զգնէ և զգաւորութեամբ:

Բնականութիւն տէրին մէջ փոքր ի շատէ ինքնային տէր կայ. հայրենիքի տէրը աւելի լայն է և նոյն երկրայինքը: Համար կը յայտնուի, անոնց բարձրութիւնը իր փայլուն ու արիւթեան նպատակ կը զննէ և իր անձին շահը կը մատնայ: Այս հայրենիքի տէրը մարդու առնակ մը ինքնանպատակութիւն կը տայ և զիւրաւորութեան սղորդի կըրնայ սկստով: Հայրենիքի տէրը՝ իրաւունքի, արդարութեան, ազատութեան տէր է, և ահա անոր համար անմահութեան արժանի կը քարոզի սրտամուրկեան տարեկրներու մէջ:

Երբ մենք ունենանք՝ — Բնականութիւն կը սիրենք իրեն աւելի, հայրենիքն՝ ընտանեկան աւելի, և մարդկութեան հայրենիքն աւելի, մենք ունենանք իր սխալի կամ զանգ առնական ինքն մը կը յայտնէ որն որ փողովաւորներու մէջ շատ մեծ արժեք չունի, վրան զի մարդկութեանը այնպէս սուրը և անխառն կազմութեամբ չենք երբ մեզ որ մեր սիրտը բոլորովին զրաւէ:

Անկ հայրենիքէ աւելի արդարութիւնը կը սիրենք վրան զի ամեն ամեն և միշտ ժողովաւորները հայրենիքէ վեր գրեն և Աստուած, և Աստուած յաւիտենական արդարութիւնը կը նշանակէ և ոչ ուրիշ բան:

Հայրենիքի տէրը զրոշ ունի անխառնութիւնը: Անկարողութիւնը կ'ենթադրէ ինքնորոշութիւն սցանկին արդարութեան կոխում: Ինքնորոշութիւն, մարդու համար, կ'ենթադրէ, ապրտութիւն. ինքնորոշութիւն, ազգերու համար, կը նշանակէ հայրենիք:

Արեւմտաւոր իրաւունք ունիք ուրեմն ապրտութեան սիրտն անտես և հայրենիքին վեճ յիշատակը վանդելով ի լայն երկն ու քնոտ ազգայիններու ձայն տալ: Գլխաւոր որ այս ձայնը սիրայ հետ առեւտրութիւնը պիտի արթնցնէր, գիտէր որ այս առեւտրութիւնը սակաւին աշխարհ չը բացած լեզուն պիտի սրէր, բայց կը նստար վայրկի մը թիկնելի երբ կ'զգար որ ապրտութիւնը իր քով էր և արդարութիւնը իրեն հետ կը գտնուէր. կը նստար հայրենիքի շահը մոռնալ իր շահերու համար, կը նստար ու

րեններու ծախած հայրենիքի տէրը ծախել և հանդարտ սիրտով փառաւորութիւն: Երբեք:

Ազգայնական և հայրենիք ուրեմն միշտ և մերկայաւոր:

Սակայն, կամաւոր աքաղորդ մէջ, երբ կը մտածենք որ ոչ մէկը տեսնէր և ոչ միւսը, երբ կը տեսնենք Հայաստանը աւերաբերաց և Հայերը գերի, գերի օտարին՝ բայց գերի մանաւանդ ազգայնական և զոհելի կիրքերու, երբ հեռուէն կը գիտենք այն արեւելք որ կոչուի մը կը կոչուէր կը հոսի, Տառնեան հեծածումը մեր բերնէն կ'եննէ և մերկէն ձայն անմահ դաւաճին խօսքերը կը կրկնէ:

Ահա սարուկ Հայաստան, վիշտերու օթեան

Նազ՝ նաւատարի զուրկ մեծ միւրիկ ապեն (1):

Երբ կը մտածենք որ Հայերուն մեծ միայն օտար հողի և օտար զգացութիւններու տարբերութիւնը կը զանգուէր, որ հայրենիքի տեսիլը գրեթէ անձանթ է և որ բոլոր ծաւալելով կ'աղէ իր գովելի ծաղաւ տունու, կըր ամեն օր, ամեն ժամ և ամեն բոլոր կը լսենք հայրենիք, որդաւորութիւն, օրենք, բնականութիւն բաւերը որ ազգայիններու բերան կը սղորդի և կը նշմարենք որ Հայաստանն իր աւերակները պակսելու տեղ կ'աւելնան, երբ այս ամենը կը տեսնենք, կը յիշենք և կը բաղաւորենք, մեր միայն անպատկանելի կը գրուի և զեղ կը Հայրենիքի Ողին ուղղելով կ'աղենք որ իր թեւը տարածէ ու քոյ տեսակ մը Հայերու մտանայ իր բուն վիճակը յայտնէ, վառագը երեւան հանէ, հարածումը նկարագրէ, գրկումը պատմէ, հարածումը իրենք, վերքերը ցոյցէ: Եւ աղէ ոչ մօր մը պէս զիրիւ լսանալով « Թեւատարած և ստիւնը հովին առաք » ինչպէս կ'ըսէ բանաստեղծ մը (2) որոպս ուժգին. — Զաւակներս, ահա ձեր մօր վիճակը: Նայեցէ՛ք ինչ ապական հատեր եմ եւ ինչ սեւ օրերու մէջ կ'ստորիմ. խօսելու ժամանակը անցաւ, վերքերը զիւր կը կրծեն և թշուառութիւնը զիւր կը հիւժէ: Զաւակներս, բարեւ և աւերակի կարօտութիւն չունիմ հապա բաղաւի, երբ և գովեստ զրկել ինձ օտար երկիրներէ, երբ աչքերու արտաք թափել չըրցան եւ երբ բերան բանալու ու չ'ունիմ, ցաւերս բոլորեմ ե: Որ կողմը դառնամ աւեր, ուր նստիմ փոշի, ուր մոռնիմ մշուշ: Եւ այսպիսի նեղ աւեր բոլորաբար ուրախութեան ձայնը կը լսուի: Ահա հարաւորապէս զաւակ չ'է այն որ իր մօր սուրը չը յարկէր և օտարութեան բարձրութիւնը

(1) Ah! Serva Italia di dolore ostello

Nave senza nocchiero in gran tempesta,

(2) Patrie, ah! si les cris de ta voix implorée

N'ont plus aucun pouvoir sur la foule égarée,

Si tes gémissements ne sont plus entendus,

Les mamelles au vent et les bras étendus,

Mère désespérée, à la face publique

Viens, déchire à deux mains ta flottante tunique,

Et montre aux glaives nus de tes fils irrités

Les flancs, les larges flancs qui les ont tous portés!

A. BARBIER.

վայելելու ատեն իր հայրենիքը կ'ուրանայ: Հարազատ դատակը իմ դիրքիս կը բնասէ, ինչ կը զայց, բարեւ չը դըր-կէր, վասն զի լաւ գիտէ որ ես հողէս չ'եմ կրնար դատուիլ եւ կողակցիս վաշտը վրայ կը հսկեմ աւելի լաւ սեպելով իրեն քով մեռնիլ քան թէ իրո՞ն հետեւ սուրբիլ:

ՀՐԱՆՏ

ԵՐԿԻՒՄՆԻ ԿԻՐՈՆԱՒՈՐ

Իրիկուն մը կերակուրի հրաւիրուած էի կաթ ունիկ բնասանիքի մը մէջ « արեւելիկ խորտիկ » առեւել հա-մար: Հրաւէր միշտ ընդունելի ատար էր կրի վրայ՝ երբ մանուսանդ սիրտն կ'ին մը խօսք կը սայց հող տանիլ արե-ւելայ տանտիկինի աչքս:

Կերակուրէն ետքը մտայ սրահէի մը մէջ ուր արդէն քանի մը անձանք չ'այց կաթ ունիկ երկտատարողներ հա-քուր կը խօսէին բարձր ձայնով եւ զուարթ կերպերով: Բայց այսպիսի արարողայի մէջ զերար՝ ճանչնալու հա-մար երկար ատեն պէտք չ'է երբ թոյլտուութիւնը ամեն սիրտերու քով կը գտնուի:

Տանտիկինը դեմքի քառստան տարի ու երեսուցի կ'ինեւրու բոլոր հրապոյրքը ունէր: Երկու բան կը նշմա-րէի իր գէմքին վրայ. — չքեղ անցեալի մը աւերը եւ ներքին բոցի մը անուշ թեկեւեկումը, որն որ հոն կը ծա-ւայէր եւ նայողը անտարբեր չէր ձգէր: Անշուշտ, կ'ը-սէի իւրովի, այս աւերին ներքեւ վեհ կիրքերու դէպք մը կայ եւ այս բոցին քով կէս մարած հրարուս մը կը գտնուի: Հիւրընկալ կ'ինը այրէ էր, բայց իր այրելութիւնը կը նմանէր այն ծաղիկներու որոնք երբեմն ձմեռ մաս ծառերու վրայ կ'երեւին եւ մեծ ուրախութիւն կը բե-րեն, թէպէտ եւ գարնանի հօտը, դոյնը եւ գեղութիւնը չ'ունենան: Իր լեզուանութիւնը մանուսանդ վրաս մեծ սուրբութիւն կ'ընէր եւ երբ հարստային եռանդը կը դար իր պատերը կը բարձրէր, կ'զգայի որ սէրը իրեն գտն տուեր եւ սովորեցուցեր է մարդերու հետ խօսիլ բամբիւլի աչքս եւ ոչ ակնկոյր էղի նման:

— Ինչ տարբերութիւն կը գտնէք արեւմտեայ եւ արեւելեայ կ'ինեւրու մէջ, լնաւ չքեղ այրին, երկար ժամանակ Բարդիկ սովորութիւններու եւ սրահներու վրայօք խնդիրները ընելն ետքը:

— Տարբերութիւն չ'է հասարակ վեհ մը կը գտնեմ, պա-տասխան առել շուտով, եւ ու վաղ ատեղութիւն մը զգալով իր եռանդէն:

— Վեհ, կարծեմ կը սխալիք: Կ'ինեւրու աւելի զգայու-թեամբ սուրբելով աւելի մօտ են իրարու. վասն զի զգա-յութիւնը ընդհանրութիւն մ'ունի որ զինքը ուրիշ ամեն բանէ վեր կը դասէ:

— Նթէ գզայութիւն ըսելով բնութեան շնորհածը կ'իմանք, իրաւունք ունիք, բայց այս զգայութիւնը յա-րաբերութիւն մը չ'ունի այն զգայութիւններուն հետ

որոնք տաշտած եւ կիրթ բնասանիքներու մէջ կը ծաղ կ'են եւ կեանքը կը զարգարեն: Սէրը մարդու հմարք եւ ոչ բնութեան պարգեւ: Բնութիւնը կը սայց սովոր-թիւն եւ ոչ հողիներու միութիւն, ստանց որու սէր չ կայ եւ չը կրնար ըլլալ: Նթէ սէրը բնութեան պարգի մ'ըլլար, վայրենի բնասանիք մը այն միութիւնը, սեքսու-թիւնը, մաքրութիւնը եւ սոցուալութիւնը կ'ունենալ որոնք կը սեռնուն Ներսիսի լուստոր բնասանիքն-բու մէջ:

— Ահա տարբերութիւն մը որս վրայ երբեք չ'է խորհած եւ որ միւսը մոռնալ կը սայց:

— Կը ներքեւ, արիկն, ընդհակառակը միւսը կը հա-տուսէ, վասն զի այսպէս սահմանուած սէրը ընդհանրու-թիւն չ'ունի եւ կ'ենթադրէ խորին տարբերութիւն:

— Բանք վեհ, լեզուելո՞ւ մի՞ կապէք ինձի հէ-խօսելու ժամանակ. ես խօսելու աղատութիւնը կը սի-րեմ եւ լիսութեան միայն ստեղծումնիմ:

— Լեզուի կապը աւելի զմտաբութիւն կ'ընայ սո-ինձ կ'ինեւրու հետ խօսելու ատեն, բայց ոչ նուազ ազա-տութիւն:

— Ուրեմն...

— Կը կրկնեմ: արեւմտեայ եւ արեւելեայ կ'ինեւրու մէջ վեհ կայ:

— Վեհին որ կ'ըմբ կը հակիք, ըստ այժմ բոցէի սիրուն տանտիկինը մեզմ բայց հեղանակի ժողովով:

— Այո՛ւ ուրիշ խնդիր է:

— Սակայն,

— Ո՛չ մէկ եւ ոչ միւս կ'ըմբ, սեղն է բնը. որպէ՛ք կ'ըմբ, ընտրէ՛ք երբ կը նամայնակի:

— Բայց տարբերութիւն կ'ընեն. սակէ՛ զա-վեհին մէջ տեղը կ'ենալ վասնդատուր՝ կը սեղանի. գզու-լութիւն ընելու է, վար նայած ատենը մարդու աչքեր կը սեռնան եւ...

— Գիտեմ, բայց վստայը ինձ վախ չը տար բնա-վստայը կը սիրեմ վասն զի վստային զեմ քաջութիւն աչքէ է: Միջին կետը սաւաքնութեան, երանութեան եւ առողջութեան սեղ կը զարդալի իմաստուններէ ինչո՛ւ հոն չը պիտի բնասենք սիրոյ հետքը, ինչո՛ւ զա-րի վրայ կ'ամթաւուս անտառի մէջ սէրը պիտի հարս-ծենք միշտ...

— Ո՛հ, սէ, այսքան գտնուիլ բնութիւն ունենալին չ'էի գիտեր բնաւ:

Այս խօսքերը հողի այրի արիկին բերնէն ելաւ էլն՝ ինչ տանն սենեակին դուռը բացեցաւ ու սեւ մե-կրօնաւոր մը ներս մտաւ երկտատարի մը ընկերու-թեամբ: Հիւրասէր այրին շուտով հասկցաւ նայուածքէ որ այնքան գտնուիլ բնութիւն չ'ունի որքան երեւա-կացէր էր քիչ մ'առաջ, եւ ժաճրտ գետնին հանդի-պած ատենս առիւթի եռանդ մը սիրտ կը թնդէ ու տա-քըս կը կազդուրէ: Սակայն վարպետութեամբ իր յայտ չը յայտնելով վրա թող տուաւ եւ իր բոլոր ուշը սեռ-դէմ կրօնաւորին կողմը ուղղեց:

Ո՛րիկ կը զար ստիկա, ինչո՛ւ պատու ունէր եւ ին-

չո՛ր գիշեր աստեղ կաթոլիկի տկուժի մը մէջ կը մանէր եւր կաթոլիկներու գէժ կրած իր սոսկալի ատենութիւնը եղբ ու ծայր չ'ունէր: — Այս անսակ մարդերու մօտ վարքը Աստուծո՛ւ միայն յայտնի է:

Ներկայ զանազակ կաթոլիկ երկտասարդները իզմէ տակի կը դարձնուին եւ կը զգոյն լինէին վախճանով որ իր անանկալ սոցիալութիւնը երկար չը տեսէ: Աստի աչքով, ունքով եւ մատով իրարու կը հասկըցնէին որ մարդավարութեամբ գտնիկա սենեակէն դուրս վաճառար աշխատին որպէս զի զրօտով ժամերը սեւ մարտերի մը թեւեր համբերով չը կրօնաւորեն:

Այն վայրկեանն ասանկիները կրօնքի խնդիր մը տուց զրաւ եւ որակին կերպարանքը իսկեց: Ինչ օգնութիւն համբ դատարարութեան համար որ ղէնք կը բնաւոր ամեն խորհրդերու մէջ: Հիմայ լսելով է՛նչ ծաղրի եւ լսին կատակի տեղի տուաւ այս խնդրի՝ զրեթէ անհասարկ է: Ամենքը թաշկինակ բերան տանէն եւ պէն ուրեքէ չ'էին զողորներ որ ամարդութիւն մը չը ծագի սենեակին մէջ եւ բարեկամութեան սոցիալութիւնը թշտանութեան մը չը դառնայ:

— Հայր սուրբ, կրնա՞ր մեկնել մեզ այն տարբերութիւնը որ կը գտնուի, կ'ընեն, արեւելեաց՝ եւ արեւմտեաց եկեղեցիներու մէջ:

— Յոմար սիրտով, հանրմ, եթէ տարբերութիւն մը նշանակէ հոն: Այնիս հանրմ տարբերութիւն չը կայ հապա խորթութիւն: Զորնաւոր բերաններ միայն, հանրմ, սոցիալիս սուտեր կը տարածեն որ ժողովուրդը աղէկա՝ ծախ եւ կոյր եւ անպիտան զոհալի: Եւ, այնիս հանրմ, միայն կաթոլիկները եղբայր սեպեր եմ եւ միշտ քարոզել եմ որ եկեղեցիները սուրբ են եւ եկեղեցականները միայն անսուբոր հետեւապէս ժողովի եւ աղմուկի պատճառ...:

— Արդարեւ, հայր սուրբ, չորնալու բերաններ, դեռ երեկ լարեկամներ եկան ձեր վրայ հակառակ կարծիք տալին մեզ ըսելով որ դուք կաթոլիկութիւնը ստանալի հնարք կը սեպէք: Աւրախ եմ լսելով ձեր բերնէ որ այս դրսարարութիւն մ'է եղբ:

— Եթէ կաթոլիկութիւնը ստանալի հնարք մը սեպէի, այնիս հանրմ, կաթոլիկները պիտի քարոզէին ստանալի ծնունդ, եւ իրենց տկուժի մէջ մանեկ ամօթ կը բերէր ինձ եւ ո՛չ պատիւ:

— Ես ալ այն կ'ընէի իւրովի երբ զձեզ տեսայ հօս:

— Այնիս հանրմ, Աստուծո՛ւ երկու ականջ տուեր է որ վստուծեան փոփոտքը մէկին մանէ եւ միւսէն ելնէ:

— Հայր սուրբ պաք տարեւը ներելի՛ է:

— Եստ ներելի: Պարզ եւ ասոր պէս կրօնքի հրաժանելը արտաքին եւ չոր կեղեւի կը նմանին. եթէ զայն սկըթ ենք, հանքնք ծառը դեն կրելու տեղ զօրութիւն եւ հիւթ կ'առնու...:

— Հայր սուրբ եկեղեցիէն դուրս ամուսնութիւն կոյ:

— Ինչ լսել է:

— Հայր սուրբ եկեղեցիէն դուրս փրկութիւն կը գտնուի:

— Այո՛ եւ ո՛չ:

— Ե՛րբ ուրեմն այն՝ եւ ե՛րբ ո՛չ:

Այս հարցումին վրայ երկզկմի կրօնաւորը պատահաբար երեւոյն նայել ու թեթեւ կարծութեամբ մը ներկուի, լայց չ'ուզելով իր ներքի շփովը դուրս տալ աշխատեցաւ յատուկ անուններու աղաւթի, բառ բառի վրայ զիջել, փրկութեան փրկութեան ետեւ շարքի եւ սոցիալիս փոփոտքը առաջ բերել որ ո՛չ ինք եւ ո՛չ ուրեմն գիրք բան մը կըցան հասկնալ:

Շփեղ տիկինը՝ անոր շփովը աւելցնելու համար վրայ բերաւ այսպէս.

— Հայր սուրբ, ձեր տառած վստուրբ անհերքելի կ'ընեն, լայց զիտք որ անկէ ուրիշ հետեւութիւն մը կ'ընէ: Եկեղեցիէն դուրս բարոյական կ'ընդունիք:

Հոս վերադառնալով երկզկմի կրօնաւորը հերքեալ երեւոյն նայեցաւ, լայց այս անգամ զոյն նեղեցով, վասն զի փոքր առ փոքր կ'ըզար որ իր զէժ նստողը հասարակ միտք մը չ'է եւ, կաթոլիկութիւնը ասիկ ընելով, կ'ուզէ իր քիթէն բանել ու զինքը դարձնել ձգել: Անկեղեցիք ծագել եւ ակնարկութիւն ընելէ չ'էին զապրեր եւ ես ամենէն զեանը կ'անցնէին անհետելով հայ կրօնաւոր մը հեղինակը տկուժի մը ծաղրի կէտ եւ վարժ կ'էին մը լեզուով կ'իտմուէ:

Ո՛հ այս չորքորթ եւ աներեւ կրօնաւորը այն իրեկան իր արժանի պատիժը գտաւ եւ զլայց որ հրապարակի վրայ, բնաւորներու մէջ եւ ամեն տեղ կաթոլիկութիւնը ասեւ ժողովուրդը զրոյել, մոլի եւ անգործ արժարձ եւ, ետքը կաթոլիկներու աղէկալութեամբ հիւ, քծնել ու զօրհալութիւն չը տալու համար ստատու մատ պատարանները հնարել, աններելի վստուծիւն է եւ չը գտնուի պարզապէս մը որ զինք արգարացնէ առաքելի մարդերու առջեւ:

Այս կրօնքի երկզկմութիւնը եւ վայրագաբար շողորթութիւնը, այն տկուժին մէջ, իրենց արժանի պատիժը տալին, լայց երբ արդեօք ազգայինք պիտի զգան որ մեր կրօն ամեն թշուառութիւնները այս տեսակ մարդերու ձեռքով պատարարուած են: Ե՛րբ պիտի տեսնեն որ ժողովուրդի մը կրօնքը զօրծի ընողը՝ այն ժողովուրդին հօրը կը փորէ, երբ պիտի համոզուին որ կրօնքը, բարոյութիւնը եւ ազգասիրութիւնը խօսքով չ'են հաստատուի հապա դարձով. երբ պիտի խնդրեն ուղղութիւն եւ պատիւ այն մարդերէ որոնք ազգութեան մասունքի աւանդները կը պահեն...:

Երկզկմի կրօնաւորը կաթոլիկներու տկուժին մէջ իր ըրած նուաստութեամբ ասելի վնաս տուածներ եկեղեցւոյ քան թէ հարկեր ուրացողի լքումը. տիկինի մը զրուանք բերաւ եւ երկտասարդներու ծիծաղը շարժեց:

Աստուծո՛ւ կաթոլիկները նշովէ եւ իրեկան անոնց ձեռքը սղմել Պաւլոսներու կողմերը, ասիկ անգին ինչ նախատինք կրնայ տեսնուի եկեղեցւոյ այսինքն հաւատարմութեան բազմութեան մը մէջ...:

ԼԱ ՖՈՆՏԵՆ ԵՒ ԼԱՍՏԱՐԹԻՆ

Պարոն Լամարթին, որ երկար տառնէ ի վեր քնարը մեկի ձգելով կէրպ կէրպ գործերու կ'ըրարէ ու քիթը բերանը կը մրտակ, որ պատմութիւն գրելու կ'ենէ շատնց պատմութիւն գիտնալու, որ իմաստութիւն կը քարտդէ, ստանց յիշելու իմաստութեան արտաւերները, որ սկզբունքներ առաջ կը դնէ եւ եղեղի պէս կ'որորուի եւ կը հակի ստին կողմ, Պարոն Լամարթին, կ'ըսենք, Հինց կրխախտութիւն կ'ընէ, թէպէտ եւ կրխախտութեան հարկատու եղած հմտութիւնը եւ ախտը չ'անհնայ, եւ է՛րպէս ինքնօրէն Լամարթինը դատել ըսցաւ դատելն առաջ կ'սկսի թշնամանք փոխել ոչ միայն անգլիա տուաւ իրաւունք այլ եւ տակին զէմ:

Պարոն Լամարթինի կարծիքին նայելով՝ տեսիլ տուաւ ձեռքի գործութեան մէջ եւ չ'արմէր որ բան ստեղծողները անոր հետեւին կենդանի կամ անկենդան մարմինները խօսել տալով: Մարդ միայն խօսելու արտօնութիւն ունի եւ այս արտօնութիւնը իրեն միայն շնորհաւ ըլլալով՝ անասունը տառն ընել անասելի յանգնութիւն մը կը սկսուի:

Պարոն Լամարթինի կարծիքին նայելով՝ Լա Ֆոնտէն բանաստեղծութեան ուրիշ տաղանդ չ'ունի եւ նենգութիւն չ'ունի, որով որ հեղինակներու կարգը: Ժամանակը եկաւ իր արձանը վրա առնուլ եւ իր ինչ անշուք մարդ ըլլալը յայտնել:

Պարոն Լամարթինի կարծիքին նայելով՝ Լամարթինի սիրտ խոտնող, սիրտի թոյն տուող, սիրտ ապակեանդ հեղինակ մ'է, լարդոյթի իւր չ'ունի, լրբութիւն կը սիրէ եւ կը սովորեցնէ անարդարութիւն ոչ միայն թարմ դատելներու, որոնք իր առակները բերան կ'առնուն, այլ եւ հասուն մարդկերուն, որոնք այն առակները կը կարդան եւ կ'որոհեն...:

Արարեւ չ'ենք զիտեր թէ ծիծաղելու է եթէ ու չարսկելու է Պարոն Լամարթինին այսպիսի կարծիքներու վրայ: Եթէ Պարոն Լամարթին համարուած է որ իր լալիսն քնարէն թափուածը միայն արժէք ունի եւ բարոյութիւն, եթէ կ'ուզէ հաստատել որ ինքը ամենեւին բանաստեղծութիւն չ'է բրած, եթէ կը կարծէ որ աշխարհէն անհայտնութեան վրայ գրուած իր անտառու վայժապետներ մեղ անտառութիւն կը սայ, ո՛չ կը սխալի եւ ճշմարտ գրողներու մօտը կը զրգուէ: Պարոն Լամարթին կրնայ հաստատել ըլլալ որ Լա Ֆոնտէնին վրայ իր քսած մաւրը պիտի անցնի մտնի պէս եւ նախատիքը ամեն անտառաւորներու իրաւունքը պիտի սայ հարցնելու. — «Ինչ կ'ընէիր երբ ուրիշները կրխախտութեան զրգուտար արհեստը կը սովորէին, երբ հմտութեան զանձեր կը հաւքէին որ ծուռ չը դատեն, ինչ կ'ընէիր երբ ուրիշները Լեօնի կը կարդային,

Կ'երգէի զիշեր ցորեկի բերանս հովին տալով.

— Կ'երգէիր, շատ բարի, ուրախ եմ:

Հինց պարէ ուրեմն որ հասկնաւ (1)

Թէ ինչ է կրխախտութիւն եւ թէ ինչ կը սրահի ընդ զայն կատարելու համար: Ետքը, Պարոն Թէնէ դատաւնելով, Լա Ֆոնտէնը քննէ՝ եւ կը տեսնու որ երգելը չը բաւէր դատաւորի աթոռը երնելու համար:

Ս. Ս.

ՀԵՆՐԻ ՄԱՐԻ ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԵՒ ՀԱՅ ՄԸ

Շատ տառն կայ Բարեկի լրագիր մը հետագայ տողերը կը հրատարակէր Հելլատայի վրայօր խօսելու տառն. «Ելինոցներու թագաւորին յայտարարութեան ամենն նշանաւոր կտորը այս կէտով կ'ամփոփուի, — Պիտի աշխատիմ որ, Արեւելքի մէջ, Հելլատան տէրութեան օրինակ մ'ընեմ:»

Ուրիշ օրագիր մը հեղինակն ապա կ'առնէր (Տեպա օրագիրը միշտ հեղինակ կը սիրէ թէպէտ եւ շատ անգամ՝ ուրիշներուն ծայրը շարժէ իր վրայ) թէ՛ Գեորգ Զարընտիր թագաւորը չ'է ուղեր Աստուծոյ ընդհարմար ձեւը գործածել հրաման եւ օրէնք հանելու ժամանակ. իր ստորագրութիւնը օրէնքներու ներքեւ դնելու համար ապրիլի կամիւր թագաւոր բառերը շատ սեղեր է համեմատութեամբ:

Գեորգ Հելլատայի թագաւորին գտաւ, կարծենք, Եւ լրագրի ուրիշ աշխատչի մ'առնանք կը հրապարակէ մանաւանդ Աստուծոյ ընդհարմար, համարուած ըլլալով որ, լսեն թագ եւ գահ Ապոստոլէ կը շնորհուին: Ապոստոլէ պարգեւ եւ Աստուծոյ փառքին համար կը գործածուին: Աստուծոյ ալ ուրեմն, մարդկերու պէս, ընդհարմարութիւն կ'ընէ եւ հանածին իշխանութիւն ու զօրութիւն կը սայ: Եւ որովհետեւ ընտրելու տառն Աստուծոյ չը կրնար սխալի, մարդիկ կը հարկադրուին իր ընտրածը ընդունիլ եւ զանկալ յարգել իսպառ:

Գեորգ երկատարով թագաւորը իր այս որոշումով ոչ միայն հին գրութիւնը ստիքի տակ կ'առնու պէ, եւ իր եղբայրներին կը բաժնուի եւ թագաւորներու ակումբին մէջ տեսակ մը հերձուածի կերպարանք ունի:

Առիթ՝ կը գալ Գեորգ թագաւորին այս համարձակութիւնը օրն որ այնքան զայն սակաւ իւր պատգաւեց խորանի եւ գահի պաշտպաններուն քով. ինչ կը նշանակէ իր այս անակնկալ նորոգութիւնը որով Հելլատայի թագը զլուսի կը դնէ եւ ինչ հետեւութիւն կրնայ ունենալ այն Ելինոցներու բառին համար:

Չ'ենք զիտեր: Միայն կը փութանք յայտնել մեր ընթերցողներու թէ Բարեկ լրագրած տեղեր մը մէջ գտանք հետագայ խրատը որն որ Հելլատայի թագա-

(1) Noit et jour à tout venant

Je chantais, ne vous déplaie. —

Vous chantie! J'en suis fort aise.

He bien! dansez maintenant. (LA FONTAINE.)

տրին կը արուէր խռովութենէ տուալ. « Պէտք է որ Հելլատան տղաւ հիմնադրութիւններու օրինակ ըլլայ արեւելքի մէջ: »

Նոյն տարին կը քաղենք նաեւ այս նշանակելի խօսքերը որոնք շատ օրագրիւններու ուղարկութիւնը գրաւեցին. « Սթան թաղաւորը կը ընտրուի արձակ միասնականութիւնը կամ սահմանաւոր տէրութիւնը: Սթան առ շինը ընտրեց եւ ինք իրեն ըսաւ թաղաւոր Աստուծոյ շնորհով... եւ ահա անսահման իրաւունքը որ սրբազանութիւն մտաւ մեզմէ Պատանի հայրենիքին մէջ...: Մեր կողմէն է որ Սթանին առաջին եւ ամենին մեծ սխալը եղաւ այս գործը: Իր ժողովուրդին հանրապետութեան ողջ գէմ կը վարձուէր եւ կը թշնամանէր, գոյցէ առանց դիտարկելու, հայրենիքին ամենէ հին աւանդութիւնները...: »

Կ'ըսուի թէ այս տարին հեղինակը հայադղի մ'է եւ մեծ յարգ ունի... օտարներու քով: Չ'ենք զարմանար ընտ. Հայերու քով սրտաւ եւ վարձ գտնելու համար կամ ձեռք, ոտք լռելու է սուտ գրադէպներու նման կամ քեօղիկի պէս կտրուտուելու է մեծերու սուլեա: Հայրենիքին շահը բնութեւն տաւնց շնթելու, լուսաւորութեան ծառայելու առանց զէմիւրելու եւ աղաւթութիւնը սիրել անանց սուրբ համարութիւնը մատնելու (1) Հայերուն տխրութիւն չ'են սեպուիր: Կը սիրեն անոնք հատած կրօնաւորներ' որոնք միւր եւսողի արձագանգ են, երկդիմի մարդեր' որոնք օտարին լրտեսութիւն կ'ընեն եւ ապուշ երիտասարդներ' որոնք կեցցէ: Հայաստան կը պոստան... երբ թշնաման հենց հարկու մտնէ հեռաւ: Եւ անհաւանոր համար է որ Հայք առաջ կ'երթան գեպի... Կրօնատի ճամբան:

Օ. ՕՐՊԵՆ

Միեւր զօրովը, որու հետ քիչ անգամ համամիտ կը գտնուինք սկզբունքներու վրայօք, քանի մը մտածութիւններ կ'ընէ թուականի խռովութեան համար, զորոնք համառօտիւ Այնեմաւրիւն մէջ քննել տարաւ կը սեպենք:

« Ամեն բանէ տուալ, կ'ըսէ Միեւրը, անկիրթ տէրութիւնները համոզելու է որ կիրթ տէրութիւններու չը հետեւին ռազմի մթերներ գնելու կամ գիղելու կոյր ետանդով: Ինչ բանի կը ծառայէ այն քսան եւ չորս թախծու եւ փապով (2) թնդանութիւնները, զրահաւոր քորփիլը եւ ֆրիկարը զորոնք թուականի տէրութիւնը Արդարացի ընտրել կը սայ մեծ ծախքով...: Մեծ տէրութիւններու զօրութեան գէմ գնելու չ'են բուեր եւ ժողովուրդը կարգով վարելու համար ոչ այսպիսի թնդանութիւն ոչ այս տեսակի նաեւ հարկաւոր կը թուին երկրի մը մէջ ուր թաւապի կարգադրութիւն չը կայ, ուր երկաւ

թուղի կը պակտի եւ ուր պարտէն քաղաքը երթալու համար միայն կառուղի (1) չ'ընուած է: »

Միեւրը իրաւունք ունի. փոքր եւ աղէտ աղղերը մեծ տէրութիւններու ըրածը չ'են կրնար ընել առանց կողմնակալութեան կամ իրենց անկախութիւնը կորուստնելով օտարին լուծի ներքեւ ընկնելու: Փոքր աղղերը կը հարկադրուին զօրութիւնը միաքի մէջ բնառել եւ ոչ զինքի ու զինուորի քով:

Ներքին ապահովութիւն, բարի անտեսութիւն եւ կիրթութիւն ահա իրենց օրտաւոր եղանակը: Հարկ եւ բամ առնուլ, ժողովուրդը կեղեքել նաեւ կամ դռնդէր զրահելու միտքով, անդի ծայրը թանկութիւն է եւ ինչհարկութիւն կը բերէ քան թէ զօրութիւն:

Նրբ փոքր եւ աղէտ աղղեր մեծ եւ լուսաւոր աղղերու կուրօքն հետեւիլ կ'աշխատին՝ զօրանի մը կը նմանին որ կ'աղին մեծութեան համաձայնիլ ուղղելով այնքան կը աքնի, կը քրտնի եւ կ'ուռի որ ի վերջէ կը սատիկի կ'իյնայ, ինչպէս կ'ըսէ Նա Ֆոնթեն (2):

ՄԵՅԵՐՊԵՆ

Ամուս երկուքին մեծաւ Բարիկի մէջ Պարոն Մէյերպէր' Բոյիլը Տիպպիլ, Հիւկեօի, Բոյիլի եւ ուրիշ երեւելի ու անգլիա թաւարեղութիւններու հեղինակը:

Մէյերպէր ծնած էր 1791ին Պերլին մայրաքաղաքին մէջ, բաց երկար առեւէ ի վեր Բարիկ կը բնակէր եւ իր քաղաք հրաշակներովը Բարիկը թաւարեղութիւնը սկսան ներկայացուիլ եւ իր անմահ անունը աշխարհիս չորս կողմը տարածել: Նթ Բրուսիա աղնիլ դաւակ մը եւ Ֆրանսա մեծ հոգեղաւակ մը կորուսին, կընայ ըսուի թէ ընդհանուր մարդկութիւնը մեծ ուղի մը զբոկուեցաւ:

Մէյերպէրի մահը ամեն աղղերու կսկիծ սրտաճառեց, վասն զի ամենքն ալ իր վեհ երաժշտութիւնը կը վայելէին սիրով: Նթ Մենթէպրեօին ըսածը ստույգ է, եթէ յիշուի « այն ժողովուրդները որոնք հիանալ չ'են զիտեր' մեռած կը սեպուին » Ներսիսյանի մէջ մեռած ժողովուրդը չը կայ, վասն զի ամենքն մատ խաճներով իր կրօնաւոր կ'ողորմէ:

Ս. Ո.

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

— Միւսին մէջ տուած Լուկարտիա լրագիրը կը դէմ թէ Պարսկաստանէ եկած բամբակներու հալի մը մէջ պարսիկ կիներ զիակ մը դանտեր է զիս հարուստ:

(1) Route carrossable.

(2) Disant: « Regardez bien, ma sœur, Est-ce assez? dites-moi; n'y suis-je point encore? — Nenni. — M'y voici donc? — Point du tout. — M'y voilà. — Vous n'en approchez point. » La chétive pécore S'enfla si bien qu'elle creva.

(1) Il santo vero non mai tradir.

(2) Rayé.

որ վրան եւ մարմինը ամեն տեսակ փտութենէ ղերծ: Ժամկարիտի ընդունող գործատէրը եւ գործատունը կը յիշէ եւ իշխանութեան ազդ արեւելը կը հաստատէ, այսու ամենայնիւ տարակոյսի կ'երթանք եւ կ'ուզենք սպասել զիտուններու որոշումին: Ասորեւի է որ բամբակը ձիւնի կամ սառի պաշտօնը կ'ստարէ այս պարտաւորի մէջ եւ մարմինը փտութենէ պահէ:

— Ամերիկայի գաղնակից նահանգներու մէջ 190 հիւանդատուն կը գտնուին որոնց մէջ 80,213 անկողին պարտաւոր են հիւանդ ընդունելու համար: Անկողիններէն երսուն չորս հազար 436ը հիւանդ զինուորներու տրուած են այսօր:

— Ժարանի զետեղմանը, որոնք քանի մը օրէ ի վեր խորիկ կը գտնուին, տեսնալով որ հետաքրքիր մարդիկ իրենցմէ չ'են բաժնուիր եւ հազուադէպ ամենուն նայուածքին կէտ եղած է, պատրաստ զգեստներու խառնութիւնը կը մտնեն եւ զիւրէն մինչեւ իտքը բարիգեանի մը պէս հաղուելով դուրս կ'եննեն ու անհրեւցթ կ'ըլլան թող տալով հետաքրքիր բազմութիւնը որ խանութիւն ստիւն սպասէ զիրենք տեսնելու համար: Այս ժարանի գտնուիլը, ինչպէս կ'երեւի, վարպետորդի անձեր են եւ ծաղիկը զիտուն շատ բարակ կերպով:

— Ամեն մարդ զիտն որ Ֆրանսայէն Իգալիտ երթալու համար Ալպեան լեռներէն անցնելու է կառքով: Այս լեռներէն մէկը հիմայ կը ծախուի որ շոգեկանք վարելու լայն ուղի մը բացուի եւ Ֆրանսա ուղղակի հաղորդուի Նիւպիայի հետ: Արդէն 3,000 մեթրի շաղ-ծակեր են երկու կողմէն, լայց որովհետեւ օրը երկու երեք մեթրէն աւելի ծախել անհնարին է, այս հսկայածեւ աշխատութիւնը ութ ինը ասորիէն ստալ չը կրնար աւարտուիլ: Գետ 9,3000 մեթրը չը ծախած հաստութիւն կը գտնուի: Մինչեւ 1864 յունվարի մէկին եղած ծախքը 16,800,000 ֆրանքի կը հասնի: 1864ին համար 5,900,000 ֆրանք պէտք են:

— Ֆրանքֆորթի լրագիրներէն մէկը ազը կ'տանէ որ ապրիլի 18ին զիւրերատեն գողեր Սթոլտենֆելտպարտին մէջ մտեր եւ հոն գտնուած Նարթէօն Աի եւ Մուրատ Նարթիայի թագաւորին սուրերը գողցեր են: Նարթէօնի այս սուրը ընծայ էր Բարիկ քաղքին կողմէն, Համայն թագաւորի ծնունդին օրը եւ Վաթերլօի պատերազմին մէջ Բրուսիայիներու ձեռք անցեր էր կայսեր կառքին հետ:

Սուրերուն կոթը եւ պատեանը ոսկեկուր եւ ծանրագին քարերով զարդարուած ըլլալով՝ կորուստ բաւական մեծ կրնայ սեպուիլ:

ԱԶԳ

Այնքանաքը յունիս ամիսի մէջ պիտի սկսի հրատարակել Մայր եւ Դռատոր անունով ազգային վէպ մը որն որ արեւելեայ սովորութիւններու եւ բարքերու ծանօթ հեղինակի մ'աշխատութիւն է: Այս վէպը պարզ եւ սրճան կարելի է սովորէն զրուած ըլլալով՝ կը յուսանք որ Այնքանաքի ընթերցողներուն հետաքրքրութիւնը եւ համակրութիւնը պիտի շարժէ եւ հայ գաղութիւնը սիրողներուն գոհութիւն պիտի տայ:

Այնքանաքը պիտի հրատարակէ Մայր եւ Դռատորի ետքը, փոքր թատերգութիւն մը որուն մէջ հեղինակը, ազգային քանի մը պակասութիւնները ծաղրելով, կ'աշխատի զանոնք երեւան հանել եւ անկէ ծագած դատն հետեւութիւնները շօտիելի ընել տեսարանի վրայ: Եթէ Սուրբ Ղազարու վանքին մէջ ապուած քանի մը փոքր սղակրգութիւններով դատուել ըլլանք հայ թատրով՝ կը տեսնենք որ ժեր ժողովուրդը դեռ ուղիղ կարծիք մը չ'ունի թատրի վրայը եւ հիմումին տեսիլներու կը հեռուի գաղութեան այս յուսթի մասը մշակելու ասան: Անոր համար թատրի վրայ ալ երկարօրէն խօսելու զիտուութիւն ունինք:

Ի վերջէ Այնքանաքը պիտի հրատարակէ Այնքանաք յարիզեան անունով յօդուածները որ պիտի կրկնուին կամ նկարագրուին կիսամակայ բոլոր երեւելի ու ծաղրելի զեպքերը որոնք կը կատարուին Ֆրանսայի մայրաքաղաքին մէջ՝ որուն Պարոն Բելլան Նոր Բարիտն կ'ըսէ շատ իրաւունքով: Նոր Բարիտն հիշէն աւելի անըմբռնելի, ուր Ֆրանսայի պապիկները եւ պակսութիւնները կը կեդրոնուին եւ անթիւ օտարներու նայուածքին տակ կը յայտնուին Եւրոպայի ստիւն:

0. 0.

Համարատու

Ա. Թրիֆի.